

เทศน์พระ วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๔๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาผ่านไปนะ เวลาเห็นใหม่ คุณดูกาลผ่านพ้นไป ถ้าดูกาลผ่านพ้นไป วันคืนผ่านพ้นไป ชีวิตก็ต้องผ่านพ้นไปนะ อย่างอนใจชีวิตนี้ อย่าให้คืนเคย ถ้าเรากู้คืนเคยนะหน้าที่ข้อวัตรปฏิบัติเป็นหน้าที่ มีโอกาสหายใจ หายใจเป็นหน้าที่นะ ถ้าเราไม่หายใจเราก็ต้องตาย เราหายใจเป็นหน้าที่

แต่ถ้าเวลาขาดออกซิเจนขึ้นมาร่างกายมันวิการได้ ข้อวัตรปฏิบัติเราทำตามหน้าที่ แต่ชีวิตเห็นใหม่ ชีวิตดำรงอยู่ไว้เพื่ออะไร? เราต้องย้อนกลับมาดูใจเรา หน้าที่การงานนั้นเราบริหารจัดการนะ สิ่งทีบริหารจัดการจากภายนอก คุณใช้เวลาเรากินอาหารเห็นใหม่อาหารจากในบาตร เราฉันอาหารกันขนาดไหน จะฉันมากฉันน้อยอาหารในกระเพาะมันต้องย่อยสลายไปนะ

ข้อวัตรปฏิบัติก็เหมือนกัน วันคืนล่วงไปๆ คุณคนที่เขามีศักยภาพ แม้แต่เป็นจักรพรรดิถ้าหมดกาลหมดเวลา จักรพรรดินี้จักรจะไม่หมุน ถ้าตามธรรมจักรพรรดิต้องออกบวช

นี่ก็เหมือนกัน คนแก่คนเฒ่าเกษียณอายุราชการแล้ว ใช้ชีวิตไง ตั้งแต่ชีวิตเราเกิดมาใช้ชีวิตเพื่อตำแหน่งหน้าที่ ใครมีตำแหน่งนะ ยังอยู่ในตำแหน่งหรือไม่อยู่ในตำแหน่ง ถ้าอยู่ในตำแหน่งก็มีอำนาจไง คนถ้าอยู่ในตำแหน่งทุกคนจะไปขอความช่วยเหลือ ไปขอการอนุเคราะห์ ถ้าพ้นจากตำแหน่งนะ เวลาเกษียณออกจากราชการแล้วไม่มีใครดูแลเลยเหมือนหมาไล่เนื้อ

เวลาหมาไล่เนื้อมันมีประโยชน์นะ เขาเลี้ยงไว้เพื่อไล่เนื้อ เวลามันแก่เฒ่าขึ้นมาไม่มีใครสนใจมัน นี่มันเป็นหมาไล่เนื้อนะ แต่ถ้ามันเป็นชีวิตของเรา เราเป็นชาวพุทธ เราเป็นนักบวชเราต้องเข้าใจในชีวิตของเรา ชีวิตของเราจะเป็นหมาไล่เนื้อใหม่

ถ้าเราหมดศักยภาพ เราแก่เราเฒ่าเราทำสิ่งใดไม่ได้ เราจะมีคุณประโยชน์อะไร แต่เราดูครูบาอาจารย์สิ หลวงปู่มั่นเวลาท่านออกแสวงหา ขณะที่ท่านอายุยังหนุ่มยังน้อย อยู่ สมบุกสมบันไง เวลาท่านมีอายุมากขึ้นมาเห็นใหม่ เพราะอะไร? อายุมากไป ผู้ที่มีราตรียาว ผู้ที่ผ่านประสบการณ์มากมาย นี่เรื่องของโลกนะ เรื่องของผู้เฒ่า

ในสังคมประเพณีวัฒนธรรมของผู้เฒ่าทางอีสาน เขาจะเคารพบูชา เขาจะฟังเสียงผู้เฒ่า เพราะอะไร เพราะผู้เฒ่าผ่านล่วงราตรีมายาวนาน จะมีมุมมองต่างๆ ที่ไม่เป็นเหยื่อของโลก จะเป็นผู้แนะนำสั่งสอน จะเป็นผู้ที่ชี้แนะในสังคม หมู่บ้านนั้นให้ไปได้

นี่ก็เหมือนกัน หลวงปู่มั่นท่านประพฤติปฏิบัติ เป็นผู้มีราตรีเดียว ไม่ใช่ราตรีเนิ่นนานนะ ราตรีเดียว เพราะอะไร? เพราะเข้าใจสัจจะของชีวิตไง ผู้ที่เข้าใจสัจจะของชีวิตเห็นใหม่ ผู้ที่แสวงหาต้องแสวงหาผู้นำ ถ้าผู้นำจะชี้เข้ามาถึงหัวใจนะ เพราะเวลาความคิดของเรากิเลสพาคิด มันคิดว่าสิ่งนี้มันรู้แล้วหมด บริหารจัดการต่างๆ รู้เข้าใจไปหมด จะบริหารจัดการไปหมดเลย

สิ่งที่บริหารจัดการนั้น กิเลสมันเอาสิ่งนั้นมาเชือดคอเรานะ เพราะอะไร เพราะสิ่งที่กิเลสมันเห็นเราแค่นิดเดียว คะแนนนะเห็นกันนิดเดียว เป็นจุดศพนิยมเลยว่านิดเดียว แต่เราจะแพ้อัดไป

นี่ก็เหมือนกัน เพราะมันละเอียดขนาดที่ว่าเราไม่เห็นมันเลยไง บริหารจัดการแล้วบริหารจัดการความรู้สึกของเราใหม่ล่ะ? บริหารจัดการความทุกข์ใหม่ล่ะ? ที่มันละเอียด ละเอียดอย่างนี้ไง เพราะกิเลสเป็นเรา ความรู้สึกเป็นเรา สิ่งต่างๆ เป็นเรา พอเป็นเราเห็นใหม่ ความคิดก็เป็นเรา บริหารจัดการก็เราบริหารจัดการ ก็กิเลสมันบริหารจัดการไง ย้อนกลับมาในหัวใจอย่างนี้ สิ่งนี้ไม่คุ้นเคยกับสิ่งใดๆ ไม่คุ้นเคยกับความคิดของเราเห็นใหม่ ปัญญาอย่างนี้มันถึงว่าเป็นปัญญากิเลสพาใช้

แต่ถ้าเป็นปัญญาที่ธรรมพาใช้ มันจะแบบว่าให้เราผูกเข้ากับเราเองเลยนะ เวลาเราประพฤติปฏิบัติธรรม ไปยอมจำนนกับกิเลสนั้น เวลาประพฤติปฏิบัติ นั่งสมาธิภาวนา นี่ทุกข์ยากมาก แล้วยอมจำนนกับกิเลส โอด โอยเลย ยอมแพ้เลย

แต่ขณะที่กรรมมันเกิด เวลากิเลสมันยอมจำนน ถ้าปัญญาเราเกิดขึ้นมาเห็นใหม่ ทำไมหลวงปู่มั่น หลวงตา ท่านถึงบอกว่า “ถ้าปฏิบัติไป มันเป็นอันเดียวกัน อันเดียวกัน จะมากราบศพ” จะมากราบศพเพราะเวลามันเป็นกรรมขึ้นมาแล้ว กิเลสมันยอมจำนนกับกรรม มันจะสลัดสังเวชมาก

มันเรียกว่าความคิดอย่างนี้ ความคิดที่ว่า เป็นความโต้แย้งนี้ ความคิดของเราที่มันยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นกรรมๆ สิ่งนี้มันกิเลสพาใช้ทั้งหมดเลย มันไม่เป็นสัจจะความจริงเลย ถ้าเป็นสัจจะความจริงนะ มันจะปล่อยวางขนาดไหน มันจะปล่อยวาง แล้วมันจะรู้เข้ามาจากภายในนั้น

สิ่งนี้เป็นกรรมไง ถ้าเป็นกรรมเกิดจากไหนล่ะ เกิดมาจากที่เราไม่คุ้นเคยกับมัน ถ้าเราคุ้นเคยนะ ทำกันชินชาหน้าด้านเห็นใหม่ คุณิเราทำข้อวัตรเราก็ทำข้อวัตรทุกคนนะ เขาทำดี เขาทำข้อวัตร ถ้าทำข้อวัตรโดยไม่มีสติ ทำข้อวัตรโดยที่เราไม่เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็น การฝึกฝนจิตของเรา มันเหมือนเครื่องยนต์กลไก หุ่นยนต์มันทำดีกว่าเราอีก

หุ่นยนต์เห็นใหม่ ความละเอียดของหุ่นยนต์ คนทำยังพลั้งเผลอ ถ้าการประกอบธุรกิจของเขา อุตสาหกรรมนี้เขาเรียกหุ่นยนต์ มันจะไม่มีความคิดพลาด ความผิดพลาด มันน้อยไป เพราะมันทำซ้ำๆ ซากๆ นี่ก็เหมือนกัน เราทำข้อวัตรเราจะทำซ้ำๆ ซากๆ เป็นหุ่นยนต์หรือ? เราเป็นผู้ที่มีชีวิตนะ เราไม่ใช่หุ่นยนต์ เราจะไม่คุ้นเคยกับสิ่งใดเลย แต่ข้อวัตรปฏิบัติมันเป็นการขัดเกลากิเลส

กิเลสเห็นใหม่ ถ้าทำจนคุ้นจนชินมันก็ทำให้เราเป็นหุ่นยนต์ เราก็ต้องมีสติเห็นใหม่ สิ่งนี้เราทำเพื่อใคร ทำเพื่อขัดเกลาภายในจากกิริยาจากภายนอก ทำความสะอาดเชื้อดุกาลา กวาดตาดต่างๆ ตีตาดต่างๆ มันมีปัญญาไง มันมีความรู้สึก มันมีความนึกคิด กิเลสเห็นใหม่ นี่ไปไม่ไปหนึ่งมันร่วงลงมา ชีวิตคนก็ต้องล่วงไป

ความสกปรกเห็นใหม่ ร่างกายสกปรก จิตใจสกปรก เราเก็บกวาดเพื่อความสะอาด มันฝึกฝนขึ้นมา มันจะย้อนกลับมาในหัวใจของเรา มันยังทำมันยังได้ปัญญา ยิ่งทำนะ เหมือนกับเราทำความสะอาดใจของเรา แต่เรายังไม่สามารถทำความสะอาดใจจากในหัวใจของเราได้ เราก็เอาสิ่งนี้เพื่อทวนกระแสกลับไปจิตใจ

ทำความสะอาดสิ่งใดๆ ก็เท่ากับให้จิตมันฝึนความสะอาดจากภายนอก มันจะ
โต้แย้ง มันจะขัดแย้ง มันจะไม่ยอม ทำอย่างไร ถึงเวลาเราต้องทำ เราทำเพื่ออะไร เพื่อ
บูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะมันเป็นธรรมเนียม ธรรมเนียมเห็นใหม่เป็น
พวงดอกไม้ ร้อยพวงดอกไม้ให้เป็นพวงมาลัยที่สวยงาม นี่ทูลูเสมอกัน ความเป็นอยู่เสมอกัน
กัน ให้สังฆะ ให้สงฆ์นั้นทูลูเสมอกัน ความเป็นอยู่เสมอกัน การกระทำเหมือนกัน ไม่มีใคร
สูงใครต่ำ

ในสมัยพุทธกาล แม้แต่กษัตริย์ แม้แต่กฤตุมพี ทุกตะเจิญใจขนาดไหน เวลาभावข
ในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมเนียมเป็นศาสดาของเรา สิ่งนี้ต่างๆ สังคมสงฆ์
สังฆะ มันจะเป็นสภาวะแบบนั้น ในการประพฤติปฏิบัติของเรา เราต่างคนก็ต่างรักษาใน
สถานะหน้าที่ของตัวเอง แล้วฝึกสติขึ้นมาจากภายในนะ

อย่าไปคุ้นเคยกับมัน อย่าไปคุ้นเคยกับสิ่งต่างๆ ทั้งสิ้นนะ ไม่ใช่ทำเพื่อ
ความคุ้นเคย ทำเพื่อความชำนาญ ทำเพื่อความคล่องแคล่วนะ ทำจนเห็นใหม่ คุณผู้ใดมี
ศีลอุโบสถ จะเข้าไปในหมู่สงฆ์สิ่งใดจะเข้าด้วยความองอาจกล้าหาญ เพราะศีลของเราไม่
ต่างไม่พร้อย

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราฝึกฝนของเราจนคล่องแคล่วแล้วนะ มีวัตรปฏิบัติเห็นใหม่
หลวงปู่มั่นท่านเป็นผู้นำ ท่านวิตถวิจารณ์เรื่องแบบนี้มาก หลวงตาท่านเล่าประจำว่า “ให้
ผู้น้อยมันได้ฝึกได้หัด” คุณสิ คำว่าได้ฝึกได้หัด มันจะได้มีวัตรปฏิบัติประจำมัน คุณทหาร
เห็นใหม่ ทหารเรือ ทหารบก การฝึกฝนเขาต่างกันเห็นใหม่

นาวิกโยชินเขาโคตรมลงทะเล เขาเก็บร่มในทะเล เขาฝึกของเขา แล้วถ้าเกิดเขา
เจอสภาวะแบบนั้น เขาไม่กลัวสิ่งใดเลย เขาดำรงชีวิตในน้ำได้สบายๆ เลย ข้อวัตรปฏิบัติ
ก็เป็นอย่างนี้ ถ้าพระเราได้ฝึกได้ฝึนขึ้นมา มันจะเข้าสังคมสงฆ์ด้วยความองอาจกล้าหาญ
เขาจะทำสิ่งใดเข้าใจไปหมดนะ

เรื่องวัตรปฏิบัติ เรื่องสันนิษิต เรื่องต่างๆ เรื่องกาละ เรื่องกาลิกต่างๆ สิ่งต่างๆ
เหล่านี้ถ้าเราฝึกฝน เราเข้าใจในหมู่สงฆ์เราจะองอาจกล้าหาญ เราจะเข้าหมู่สงฆ์ใดก็ได้
แม้แต่หัวหน้ากิริยาท่านแสดงออก เราจะรู้เลยมันเข้ากับธรรมเนียมข้อนั้น มันเข้ากับธรรม
วินัยข้อนั้น ท่านต้องการสิ่งนั้น แล้วธรรมเนียมข้อนั้นจะสืบต่อไปด้วยอย่างไร

ดูอย่างครูบาอาจารย์ท่านขยับ เราจะรู้เลยว่า การดำเนินขั้นตอนต่อไปจะทำอย่างไร เราจะอุปฐากได้สะดวกสบายมากเลย การฝึกฝน ฝึกฝนอย่างไร “มันจะได้มีข้อวัตรติดตัวมันไป” หลวงปู่มั่นท่านสอนนะ “มันจะได้มีข้อวัตรปฏิบัติติดตัวมันไป” ข้อวัตรปฏิบัติแบบที่เดินตามครูบาอาจารย์นะ ไม่ใช่ทุตัน ดันออกหน้า

หลวงปู่มั่นบอกไว้ว่า “ต่อไปมันจะเอาเยี่ยง ไม่เอาอย่าง” เห็นไหม เอาเยี่ยง เอาอย่าง เอาแต่เยี่ยงไม่เอาอย่างเลย ไม่ทำตาม เอาเยี่ยง เอาแค่กิริยาใจ เป็นพระป่า เป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ แล้วก็ออกไปสังคม เอาเยี่ยงใจ

เพียงแต่เหมือนกับอีกากับกาเหว่า มันฝากไว้มันไม่ฟักไข่ กานี้ไข่ของมันๆ ฟักเองนะ ใอนันมันแอบใส่ หยอดไข่ไว้ให้เขาฟัก มันทำอะไรก็ไม่เป็น มันทำอะไรก็ไม่ทำเสร็จแล้วมันก็ว่ามันมีชื่อเสียง ถ้าเราไม่มีวัตรปฏิบัติ วัตรปฏิบัติ ปฏิบัติเพื่ออะไร ปฏิบัติเพื่อชำระกิเลสเราใจ ปฏิบัติมาเพื่อใจของเราใจ เราจะต้องเสมอกัน เสมอกันมันอยู่ด้วยความสุขความอบอุ่นนะ

แต่ถ้าเราว่าสิ่งนั้น เราจะบริหารจัดการ เราจะไปออกหน้า เขียบหมคนนะ คนมีสถานะเห็นไหม อยู่เบื้องหลัง การอยู่เบื้องหลังอยู่ได้ตลอดไปนะ แต่อยู่เบื้องหน้าเห็นไหม อยู่เบื้องหน้าต้องรับผิดชอบหมด มันเป็นอำนาจวาสนา ถ้าวาสนาเป็นครูบาอาจารย์ เป็นผู้ผู้นำ ถึงขณะที่เป็นผู้นำก็ต้องเป็นผู้นำ

ขณะที่มันยังไม่ได้เป็นผู้นำ เพราะอะไร เพราะผู้นำกิเลสมันอยากนำ กิเลสมันจะออกหน้าตลอด ถ้ากิเลสมันออกหน้ามันไม่ใช่เวลาของการนำ แล้วมันไปนำมันไปไม่รอดหรอก แต่ถ้ามันถึงเวลาจะนำ เหตุการณ์ตัดสินใจอย่างนั้นนะ ถ้าเป็นเหตุการณ์ตัดสินใจต่างๆ แล้วสิ่งนั้นมันจะต้องมี มันจะเข้าใจเรื่องวัตรปฏิบัติ เรื่องต่างๆ แล้วมันจะเข้าไปในสังคมสงฆ์ สังคมของเรา สังคมของพระป่านะ ครูบาอาจารย์ หลวงปู่มั่น ท่านก็เป็นห่วงนะ กลัวมันจะไม่มีข้อวัตรติดตัวมันไป

ถ้ามันมีข้อวัตรติดตัวไป ต่อไปเห็นไหม การบริหารจัดการบริษัทต่างๆ ลูกเจ้าของบริษัทเขาจะให้ลูกเขาฝึกงานตั้งแต่เริ่มต้นจากเสมียนขึ้นมาเลย จากอะไรต่างๆ ขึ้นมา บริหารจัดการต่างๆ ขึ้นมา มันจะเข้าใจหมด การฝึกงาน ถ้าฝึกงานขึ้นมา มันจะเข้าใจขั้นตอนของการทำงานทั้งหมด มันก็จะบริหารจัดการอันนั้นได้

แล้วถ้าเรื่องของกิเลสละ เรื่องของกิเลสนะ ถ้าไม่ได้ทำความสงบของใจเข้ามา จะบริหารจัดการขนาดไหน มันเป็นเรื่องของสัญญา สิ่งที่สัญญาต่างๆ เอาแข็งเห็นไหม ถ้าเอาอย่าง เอาอย่างก็ปฏิบัติตามสิ ถ้าปฏิบัติตาม มันจะย้อนกลับมาเห็นวิธีการ การกระทำ ตั้งแต่เสมียนขึ้นมาเลย ตั้งแต่เริ่มทำ เริ่มจด

เสมียนเห็นไหม ต้องมีข้อมูล เก็บข้อมูลต่างๆ ว่าสิ่งนั้นมาจากไหน รายได้ รายรับ รายจ่ายต่างๆ มาจากไหน การแสวงหาข้อมูลมาจากไหน แล้วบริหารจัดการเป็นอย่างไร ทำตั้งแต่เริ่มการผลิต เริ่มการเก็บสต็อก เริ่มการส่งต่างๆ

จิตก็เหมือนกัน ถ้าเราไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ สมาธิคืออะไร? สติๆ ก็ว่ามีสติกันไป เหมือนขนาดนั้นยังว่ามีสตินะ ตั้งแต่เข้าขึ้นมาตื่นขึ้นมาจนเย็น ยังไม่ทำอะไร ยังเหม่อลอย ยังคุยไม่อยู่ทั้งวันว่ามีสติ สติสักตัวมาจากไหน?

ถ้ามีสติมันยับยั้งตัวนั้นได้ก่อน ยับยั้งกิริยาที่ทำอยู่นั้น มันต้องยับยั้งได้ก่อน เพราะอย่างนี้มันเหม่อลอย มันเป็นเรื่องของโลก มันเป็นเรื่องของโลกๆ อันนี้มันเป็นโลกแล้ว

ถ้าเราเป็นพระห้ามพูดเรื่องของโลก แล้วที่พูดนี้เป็นโลกหรือเปล่า คำว่าโลกก็คือโลก ก็เป็นๆ อยู่นี่ แต่คำว่าโลกมันเปรียบว่าโลก คำว่า “โลก” อากาศก็เป็นโลก ทุกอย่างก็เป็นโลก โลกนอก โลกใน เรื่องของโลก แต่เราอยู่ในโลก

ถ้าเป็นธรรมละ ธรรมคือว่าเราวิเคราะห์เรื่องของโลกนั้นไง ว่าเรื่องของโลกมันเป็นสิ่งที่น่าอันตราย มันเป็นเรื่องของชั่วคราว เรื่องของโลกนั้นนะ เราพูดเรื่องของโลกที่ย้อนกลับมาเป็นธรรม ย้อนกลับมาให้มันสลดตั้งเวช ไม่ใช่ไปพูดเรื่องของโลกจะไปครองโลกกับเขา พูดยิ่งกว่าเรื่องฆราวาสอีก

ฆราวาสเขาอยู่ในโลก เขาคุยแต่เรื่องธุรกิจของเขา แล้วเราเป็นพระ เราพูดถึงเรื่องอย่างธุรกิจ เวลาเทศน์เรื่องทำธุรกิจ เปรียบธุรกิจไม่เป็นโลกหรือ ให้เห็นโทษของมันไหม ให้เห็นโทษที่ว่างงานอย่างนั้นเป็นงานของโลกเขา เห็นโทษของมัน โทษของมันคือว่าสิ่งนั้นเป็นเหยื่อล่อให้เราไปติดกับมัน ติดกับโลก ถ้าเราเป็นเหยื่อล่อติดกับโลก

แล้วเราเป็นพระเราสละมันไปแล้ว เราจะไปพูดเรื่องโลกๆ มันก็เป็นเรื่องของโลก แต่ถ้าพูดเพื่อเป็นความสลดสังเวช พูดเรื่องโลกแต่มันมีธรรมะเจือไป ธรรมะเอาเรื่องของโลกมาเป็นตัวอย่าง เอามาแบ่งแยกว่าสิ่งนั้นเป็นโทษ สิ่งที่เป็นคุณเห็นใหม่ ให้ย้อนกลับมา

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการ จะเปรียบเรื่องของโลก ย้อนกลับมาธรรมะใจ โลกเขาทำกันอย่างไร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทำอย่างนั้นเหมือนกัน แต่ทำเรื่องของใจ ทำนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทำนา ไถลงที่ใจ สติเป็นเชือก ปัญญาเป็นฐาน ไถหว่านลงไปที่ภวาสวะ ที่ภพ คือตัวจิต ไถเข้ามาที่หัวใจ หว่านข้าวลงที่ใจ เก็บเกี่ยวในหัวใจ มันจะเป็นผลงานมาจากใจ

ใจออกมาเป็นอริยมรรค อริยผล สิ่งต่างๆ เพราะเราเกิดมาในโลกนี้ เอาโลกเป็นตุ๊กตา แล้วเวลาเทศนาว่าการย้อนกลับมาที่ใจ ให้ใจเห็นสภาวะแบบนั้น ให้สภาวะแบบนี้ สิ่งนั้นควรหรือไม่ควร สิ่งนั้นเป็นหรือไม่เป็น

ไม่ใช่ที่เราไปพูดกันเรื่องโลกแล้วเป็นโลก ถ้าใจเราเป็นโลกเราคุยกันเรื่องโลกๆ เลย ถ้าเรื่องโลกอย่างนั้นมันก็ขาดสติไป ถ้าสติมันยังยับยั้งสิ่งนี้ ติรัจฉานวิชา ติรัจฉานวิชานะ วิชาทำให้เราเนิ่นช้า วิชาของเรา เราสละมาแล้วเห็นใหม่ มันน่าสลดสังเวชนะ คูสิ เวลาคนที่เขาอยู่ทางโลก เวลาเขาแก่เขาเฒ่าขึ้นมา เขาจะหาที่พึ่งของเขา ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด เวลาเกิดขึ้นมาแล้ว ชีวิตหนึ่งยังอายุยังวัยหนุ่มวัยฉกรรจ์ แหม มีความองอาจกล้าหาญนะ ใช้ชีวิตไปกับโลกนี้

พอแก่ชราขึ้นมา คอตกนะ เพราะต่างคนต่างต้องการ รู้ๆ อยู่ว่าต้องตาย แล้วมีอะไรอยู่ในกำมือ มีอะไรเป็นสมบัติของใจที่จะไปกับเรา มันก็เลือกสิ เราก็แสวงหามาเพื่อครอบครอง เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เลี้ยงลูก เลี้ยงภรรยา เลี้ยงมาต่างๆ เลย ถ้าถึงเวลาจะตายกรรมดีกรรมชั่วเราเป็นคนทำมา มันก็ไปกับเรา

นี่ออกบวช เขาอยากออกบวช เขาอยากออกประพฤติปฏิบัตินะ เพราะว่าเขาอยากจะมีหลักใจ อยากจะมีที่พึ่งที่อาศัย แต่ปัจจุบันนี้เราเป็นนักรบอยู่แล้ว เพราะเราบวชโดยเนื้อหาสาระ เราเป็นสงฆ์โดยสมมุติ โดยอุปชฌาย์บวชมาให้ เราเป็นสงฆ์โดยสมมุติ

เลย เรามีโอกาสเลย เป็นสิ่งที่ปรารถนาของโลกมากที่เขาอยากออกบวช เขาอยากประพฤติปฏิบัติ แล้วเราอยู่ในตำแหน่งที่เขาปรารถนามาก

ถ้าอยู่ในตำแหน่งที่ปรารถนาแล้ว แล้วเราปล่อยวันเวลาของเราให้ล่วงผ่านไปได้อย่างไร วันเวลาของเราเห็นไหม นั่งอยู่ เดินจงกรมอยู่ ตั้งสติอยู่ เราเคลื่อนไหวอยู่ ต้องมีสติอยู่ เราฝึกเราหัดอย่างนี้เป็นงานของเรา งานของเราเห็นไหม

เวลาครูบาอาจารย์ท่านบอก ท่านป้องกันไว้ให้เลย ท่านป้องกันไว้ให้วัดได้ ประพฤติปฏิบัติ ให้ในวัดมีข้อปฏิบัติ แล้วให้พระได้มีเวลาประพฤติปฏิบัติ มีเวลาทำสมาธิ มีเวลาภาวนา

นี่ก็เหมือนกัน เราอยู่ด้วยกันเห็นไหม คุณก็พยายามจะแสวงหาสิ่งนี้ ถ้าทำข้อวัตร เวลาเราฉันเสร็จแล้ว หมดข้อวัตรแล้วมันเป็นเวลาส่วนตัวนะ เราก็ต้องมีเวลาของเรา เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา มันเป็นโอกาสของเราอยู่แล้ว เราทำสิ่งนี้มันเป็นสมบัติของเรา นี่ผลงานของเรา ผลประโยชน์ของเรา สิ่งนี้ที่เขาบริวารังวลเห็นไหม

ลาภ ลาภที่ควรได้และไม่ควรได้ ลาภที่ไม่ควรได้เห็นไหม เราไปเอามามีโทษทางวินัยนะ ทางโลกเขาก็คิดคูกคิดตะรางเลย ลาภที่ควรได้เห็นไหม นี่ก็เหมือนกัน โอกาสที่เราควรได้ สมบัติที่เราควรได้ ถ้าเราภาวนาขึ้นมา มันจะเป็นสมบัติของเรา

ลาภที่ควรได้ ผลที่ควรได้ สมบัติที่ควรได้ สติที่ควรได้ ถ้าเราสร้างขึ้นมา ฉันทแล้ว เป็นโอกาสของเรา เราก็ทำของเรา ลาภส่วนรวมเป็นสิทธิ์สมบัติของกลาง ข้อปฏิบัติเห็นไหม ฉันทร้อนแล้วออกทำข้อวัตรชั่วกาลชั่วเวลา แล้วพอเสร็จงานแล้ว นี่ก็ลาภของเราอีกแล้ว ลาภของเราเราก็ควรประพฤติปฏิบัติของเรา ทำความสงบของเราขึ้นมา

ถ้าเป็นครั้งเป็นคราวนะ เวลาเป็นงานของส่วนรวมเป็นครั้งเป็นคราว อันนั้นก็ต้องมี ครูบาอาจารย์ท่านพูดอยู่แล้ว นกต้องมีรังมีรัง มนุษย์เกิดมาก็ต้องมีที่พึ่งอาศัย สิ่งต่างๆ ในวัดในวา ที่พึ่งอาศัยเราก็ทำ ทำควรพอกแก่ที่พึ่งที่ได้อาศัย ได้หลบแดดหลบฝน เราก็ต้องรักษา เพราะเป็นของของสงฆ์ ของของสงฆ์ถ้ามันมีความเป็นไปได้ ถ้าไม่รักษาที่เป็นอับติปาจิตติย์เห็นไหม ถ้าไม่ดูแลรักษานะ ปลูกกิน ปลูกต่างๆ ถ้าไม่ดูแลรักษา

เป็นอבותิปาจิตติย์เลย เพราะเป็นของของสงฆ์ เราเป็นสงฆ์อยู่แล้วเราไม่รักษาของสงฆ์ มันก็เป็นอבותิแล้ว

เป็นอבותิเพราะอะไร เพราะนี่เป็นวินัย สิ่งนี้ถ้าเราปลดเปลื้องไม่ให้เรามีความเศร้าหมอง ไม่เป็นอבותิเห็นใหม่ เราก็ต้องดูแลรักษา ดูแลรักษามันก็เป็นข้อวัตร ถ้ากิเลสบอกว่าสิ่งนี้เป็นโลกก็จะนอนกระดิกตื่นเลย ไม่ต้องทำอะไรเลยนะ เหมือนควายตัวหนึ่งนอนอยู่ในหนอง เพราะควายมันอยู่ในหนองได้ เพราะมันไม่ต้องมีบ้านมีเรือน ฝนตก แดดออกมันก็ไม่ร้อนไง

แล้วนี่เราเป็นมนุษย์ เราเป็นพระ มันก็ต้องมีข้อวัตร เราก็ต้องบำรุงรักษาสิ่งที่ควรจะเป็นไป อย่างนี้เราก็ทำของเรา สิ่งนี้เห็นใหม่ ลากควรได้และไม่ควรได้ ถ้ามีสติมันก็เข้าใจสิ่งนี้ แล้วมีสติมันก็ยับยั้ง ยับยั้งสิ่งนี้ที่เราจะเข้าไปทำอะไรที่มันเป็นเรื่องความแตกร้างในความสามัคคีในหมู่สงฆ์นี้ สิ่งนี้เราก็ไม่ควรทำ เพราะมันเป็นกิเลสของเรา

ดูใจเรานะ เวลามันคืน ใจเรานี้ดูมันคืน สังคมสงฆ์เรามันสงบอยู่แล้ว เพราะอะไร เพราะทุกคนบวชมาเสมอภาค เป็นพระด้วยกัน ศีล ๒๒๗ ข้อเสมอกัน เท่ากัน ไม่มีใครสูงใครต่ำกว่ากันเลย สมมุติสงฆ์เรามีสิทธิเสมอภาคกันหมดเลย ของที่ได้มาในสงฆ์มันเป็นกองกลางทั้งหมด มันเป็นของสงฆ์ทั้งหมดเลย จำอยู่ในสงฆ์นี้มันไม่ไปไหนหรอก สิทธิเสมอภาค ทุกอย่างเสมอภาคหมดเลย สิ่งที่เสมอภาค ทิฐิเสมอกัน ความเห็นเสมอกัน

แต่เวลาประพฤติปฏิบัติไปแล้วคุณธรรมต่างกันนะ คุณธรรมต่างกันเพราะอะไร เพราะสมาธิใจ สมาธิของคนได้ลึกได้ตื้นอยู่ที่ว่าบวชแล้วเป็นสงฆ์เหมือนกัน แล้วคุณธรรมอีกเรื่องหนึ่ง คุณธรรมผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ พรรษามาก พรรษาน้อย เราคบกันด้วยธรรมวินัย

แต่คุณธรรมในหัวใจนะ พรรษามากพรรษาน้อยมันอีกเรื่องหนึ่งนะ เวลาประพฤติปฏิบัติมาเห็นใหม่ ปฏิบัติทั้งชีวิต ปฏิบัติแล้วไม่ได้ผล อันนั้นมันเรื่องของคุณธรรม เรื่องของอำนาจวาสนา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมาพรรษามากพรรษาน้อย แล้วเกิดถ้ามีสมาธิขึ้นมา ปัญญาเกิดขึ้นมา ความเห็นของเขาเกิดขึ้นมา ความเห็นในใจเกิดขึ้นมา

ความเห็นพุดกันแบบโลกๆ นะ แต่ถ้างจริงๆ แล้วไม่ใช่ความเห็น มันเป็นความจริง
ขึ้นมา แต่จิตมันเห็น จิตมันเข้าใจ มันถึงย้อนกลับเข้ามาเห็นใหม่ มันเกิดมาจากไหน ก็
เกิดมาจากเรที่ตั้งใจ สติเราพยายามบำรุงรักษา เรามุ่งรักษานะ ของที่มีคุณค่า ของโลก
เขามีแก้วแหวนเงินทอง เขาฝากที่ธนาคารนะ เขามีดอกเบีย เขามีเพิ่มของเขาขึ้นไป
อย่างเช่น มีเพชรนิลจินดาเขาฝากตู้നിรัยของเขาเห็นใหม่

นี่ก็เหมือนกัน สมบัติของเราในหัวใจนี้ อริยทรัพย์มันอยู่ที่ไหน สมบัตินี้อยู่ที่ใจ
ใจมันรับรู้ นะ แล้วสื่อออกมาได้ คนที่ไม่มีเห็นใหม่ เราไม่ได้ฝากตู้നിรัยเลย เราไม่มี
กุญแจ เราไม่ได้เปิด เราจะไปเอาเพชรนิลจินดาออกมาได้อย่างไร

ถ้ามีคุณสมบัติในจิตเห็นใหม่ เวลาเราภาวนาขึ้นไป สมาธิเป็นอย่างไร ภาวนาเป็น
อย่างไร ปัญญาเป็นอย่างไร พอมันสื่อออกมา สื่อออกมาคิดๆ ทั้งนั้นนะ เวลาสื่อออกมา
แล้วสื่อออกไป เวลาไขกุญแจ ตู้നിรัยอยู่ที่ไหน ชั้นไหน มันยังไม่รู้เลย ธนาคารมันจะเข้า
ไปเอาที่ไหนล่ะ? มันก็ว่าของเขาไปสภาวะแบบนั้น เพราะไม่มีใครเข้าธนาคาร ไม่เคยไป
เห็นของเขา แล้วสมบัติอยู่ไหนก็ไม่รู้ แต่ว่าทางทฤษฎีเขามีก็ว่ากันไป แต่ถ้าคนเข้าไปเห็น
มันไปฝากไว้เอง มันเอาของมันไปเก็บไว้เอง ของของเราอยู่ในมือของเราเห็นใหม่ เรา
ไปเก็บไว้เอง

นี่ก็เหมือนกัน สมาธิเกิดขึ้นมาจากเรา ปัญญาเกิดขึ้นมาจากเรา เราดูเราเห็นเองมัน
ซึ่งใจมากนะ ซึ่งใจมันสมบัติของเรา เราได้อะไรมานะ แล้วสมบัติของเราใครจะมาเห็นกับ
เรา สมบัติของเราเราดูของเรา แล้วถ้าเราเอาสมบัติของเราออกไป ได้ค่าเห็นใหม่ สิ่งนี้มัน
เป็นสันติวิสุทธิโกนะ

เวลาประพฤติปฏิบัติเรามีครูบาอาจารย์ ท่านมีคุณธรรม ต้องให้ครูบาอาจารย์เป็น
คนตัดสิน สอนกันได้ นะ สอนกันแปลกๆ โสดาบัน สกิทาคามี ต้องให้ครูบาอาจารย์เป็น
คนการันตี เป็นคนตัดสิน แล้วถ้าตัดสินไปแล้วยังสงสัยอยู่ถึงนั้นจะหายไป

นี่เห็นใหม่ ถ้ามันมีวัตรปฏิบัติ ไม่มีครูบาอาจารย์ ธรรมะนี้เป็นธรรมะของใคร
ธรรมะของกิเลสใจ กิเลสมันก็เป็นธรรมะปฏิรูปขึ้นมา มันคิดขึ้นมาเอง มันสั่งขึ้นมาเอง
มันเป็นสัจจะความจริงไหม? มันไม่เป็นสัจจะความจริงหรอก

คุณิเวลาพระอาทิตย์ขึ้น ใครมีแสงโซล่าเซลล์เขาต้องเก็บพลังงานของเขาไว้ใช้ได้หมดเลย พระอาทิตย์ขึ้นเห็นไหม เหมือนดวงจันทร์ พระอาทิตย์เวลาขึ้น เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมเหมือนพระอาทิตย์ส่อง ทุกคนมีโอกาสหมด ทุกคนทำได้หมด แล้วถ้ามันเป็นความจริงเห็นไหม บ้านของใคร ใครเก็บไฟไว้ ใครเก็บพลังงานไว้ใช้ เขาก็ต้องมีของเขาเอง

นี่ก็เหมือนกัน เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาก็เป็นของเรา มันต้องให้พระอาทิตย์มาภาวนาอีกหรือ เราเก็บพลังงานเอาไว้ในแบตของเราเต็มหมดเลย ไฟในบ้านเราทุกอย่างเรามีใช้หมดเลย ต้องให้ดวงอาทิตย์อนุญาติอีกหรือ ดวงอาทิตย์ก็คือดวงอาทิตย์ แต่แสงพลังจากดวงอาทิตย์มา

นี่ก็เหมือนกัน ปฏิบัติธรรมแล้ว เวลาปฏิบัติไปแล้วต้องให้ครูบาอาจารย์เป็นคนตัดสินใจ มันเป็นไปได้อย่างไร ครูบาอาจารย์ไม่ต้องตัดสินใจหรือ เพราะว่าความจริง ขณะที่แสงโซล่าเซลล์ของเรา พลังงานมันเข้ามาในแบต มันเก็บเข้ามาไว้ในแบตเราอยู่แล้ว ใจของเราเวลาประพฤติปฏิบัติ มันก็เข้ามาอยู่ในใจเราอยู่แล้ว ปัญญาที่เกิดขึ้นมาจากใจเราสติที่เกิดขึ้นจากใจเรา ปัญญาที่เกิดขึ้นมาจากใจเรา จะต้องให้ใครมาเป็นคนตัดสินใจอีก

ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ถูกต้อง ครูบาอาจารย์ที่ดี เราทำกันอยู่นี้ สิ่งนี้ตัดสินใจเราอยู่แล้ว ผิดถูกตัดสินใจอยู่แล้ว ครูบาอาจารย์มีไว้เป็นผู้ปรึกษา เวลาปฏิบัติไปเห็นไหม ผู้ปรึกษาว่า สิ่งนี้ถูกหรือผิด สิ่งนี้ควรทำอย่างไร ครูบาอาจารย์ที่ดีขึ้นมาเห็นไหม

นี่โคนาฝูง โคนาฝูงที่ฉลาดจะพาฝูงโคนันขึ้นสู่ตลิ่ง ขึ้นบก ไม่จมน้ำตาย แต่ถ้าโคนันโง่ มันอยู่ในแม่น้ำ มันว่าสิ่งนั้นเย็นดี สบายดี กำลังแข็งแรงอยู่ เรายังหนุ่มยังแน่นอยู่ อยู่ในน้ำร้อนเย็นเป็นสุขใจ แก่เฒ่าขึ้นมามันไม่มีกำลัง มันจมน้ำตายอยู่นั่นละ

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งนี้มีครูบาอาจารย์ไว้เป็นผู้ปรึกษา ไม่ใช่เป็นผู้เอาไว้ตัดสินใจว่าเป็นหรือไม่เป็น สิ่งที่เป็นก็คือเป็น ไม่เป็นก็คือไม่เป็นในใจเราสิ่งนั้นละ สิ่งนี้มันเป็นสัจจะความจริงอยู่แล้ว แต่ผู้ปรึกษานี้สำคัญ ถ้ามันเป็นมันก็ดีไป แต่ถ้าไม่เป็นจะทำอย่างไรให้มันเป็น? จะทำอย่างไรให้มันเข้าที่เข้าทางล่ะ? ทำอย่างไรให้มันถูกต้องล่ะ?

ผู้ปรึกษาเห็นใหม่ ครูบาอาจารย์เป็นผู้ปรึกษา สิ่งนี้เป็นธรรมเนียม เพราะเราวข
มาเป็นสงฆ์ด้วยกัน เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทานไว้แล้ว ให้สงฆ์เป็น
ผู้ที่ยุติจุดตุตถกรรมขึ้นมาเป็นสงฆ์ เป็นธรรมทายาท เป็นสิ่งที่สืบทอดศาสนา แล้วเราจะ
สืบทอดศาสนา ตอนนี้เราก็สืบทอดศาสนา สืบทอดโดยที่ว่าเรารักษาธรรมเนียมจากข้าง
นอกไว้ ให้กุลบุตรสุดท้ายภายหลังได้มีโอกาส สืบทอดกันมาตั้งแต่องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานจนปานนี้สงฆ์ไม่เคยขาดเลย แต่อริยภูมินี้เคยขาดช่วงขาด
ตอนไป อริยภูมิเิง

หลวงปู่มั่นออกออกคั่นคว่า ถ้ามีผู้รู้อยู่ข้างมันควรจะแผ้วถางทางให้สะดวกสบาย
กว่านี้เิง ผู้รู้จริงมันไม่มีเลย มีแต่ธรรมเนียมที่ว่าสืบทอดกันมาโดยแผนที่เครื่องดำเนิน
โดยคู่พระไตรปิฎก โดยสงฆ์ยังมีอยู่ แต่อริยภูมิในหัวใจมันขาดช่วงมา องค์หลวงปู่มั่น
หลวงปู่เสาร์ มาคั่นคว่าขึ้นมา คั่นคว่าแล้วพยายามถ่ายทอดขึ้นมา ถ่ายทอดให้ธรรม
ทายาท เราเป็นธรรมทายาท เราเป็นศากยบุตรพุทธชิโนรส แล้วเป็นพระป่าด้วย เป็นลูก
ศิษย์ของครูบาอาจารย์ที่เดินล่วงหน้าไปแล้ว ที่ประกาศตนว่าเป็นผู้พันทุกข์ พันทุกข์เลย
พันจากกิเลสเิง

แล้วเรายังมีกิเลสอยู่ เรายังมีงานทำอยู่นะ งานของเรา งานของพระ งานของผู้ที่
ประพฤติปฏิบัติ งานของนักรบ งานของสังคม ในบริษัท ๔ อุบาสก อุบาสิกา ที่เขาใฝ่ฝัน
เขาพยายามจะคั่นคว่าอย่างนี้ให้เหมือนกับเราที่มีโอกาส

เขามีหน้าที่การงานกัน เขาลาออกจากหน้าที่การงานกัน เขาขออนุญาตครอบครัว
ของเขาออกประพฤติปฏิบัติ เราเห็นอย่างนั้นเราต้องคิดนะ แล้วเราไม่ไข่มดแดงเฝ้า
มะม่วง มดแดงเฝ้ามะม่วง อยู่กับมะม่วงแต่ไม่ได้กินมะม่วงเลย

เขาอยู่บ้านอยู่เรือนกัน เขาอยากเป็นมดแดง เขาอยากออกมาเฝ้ามะม่วง เขา
ออกมาเจาะมะม่วงกินให้ได้ เราอยู่กับมะม่วงเราควรจะได้รสบ้าง ธรรมรส ธรรมโอสถ
ธรรมรส ถ้าธรรมนี้รสของธรรมชนะรสทั้งปวง เราควรได้คิมบ้าง ทำสติของเรา เราจะ
ขึ้นอกขึ้นใจ เขาแสวงหา เขาต้องการกันนะ

โอกาสอย่างนี้เราเป็นอยู่แล้ว เราเป็นพระอยู่แล้ว เป็นนักรบอยู่แล้ว เราต้องมี
โอกาสอยู่แล้ว เราพยายามทำของเราขึ้นมา ตั้งสติขึ้นมา มันเปลอนขาดไหนก็ตั้งขึ้นมา ตั้ง

สติขึ้นมาแล้วเรามีสติตลอดไป มันจะเป็นประโยชน์กับเรา มันยับยั้งได้นะ ยับยั้งการ ฟุ้งซ่าน ยับยั้งความคิดออกจากสมณะออกไปเป็นภคหัตถ์

ความคิดเห็นใหม่ ความคิดของพระตริกในธรรม ความคิดของโลกคิดแต่เรื่อง โลกๆ ความคิดจากภายในมันจะแยกออกไป แล้วถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเห็นใหม่ มดแดงมันกัดเปลือกมะม่วงเข้าไปถึงเนื้อของมะม่วง มันจะได้รสชาติ จิตถ้ามันสงบ ขึ้นมา มันมีปัญหาเข้ามา มันจะได้ลิ้มรสของธรรม

โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี ในหัวใจ มันต่างกัน ความสุขของพระโสดาบัน อย่างหนึ่ง ความสุขของพระสกิทาคามีอีกอย่างหนึ่ง ความสุขของพระอนาคามีอีกอย่าง หนึ่ง ความสุขของพระอรหันต์อย่างหนึ่ง ลองได้ลิ้มรส รสอันนี้มันมีอยู่ในใจเรา

เวลากินอาหารเอร็ดอร่อยขนาดไหน ลิ้นลิ้มรสนี้เรารู้ แต่ขณะที่ธรรม ที่มันเกิดมา ลิ้มรสอย่างนี้เหมือนกัน อยู่ในหัวใจนี้รสชาติต่างกัน มันมีความเอร็ดอร่อย ความละเอียด ประณีตต่างกัน ในหัวใจให้เห็นสภาวะแบบนั้น สิ่งนี้มันถือว่าเป็นนักรบ เรามีคุณสมบัติ เรามีคุณธรรมในหัวใจ ที่ครูบาอาจารย์ท่านสืบต่อมา สืบต่อมาจากคุณธรรมอย่างนี้ไง

เราเคารพกันด้วยธรรมและวินัย อาวุโส ภันเต เคารพกันส่วนหนึ่ง แล้วยังเคารพ กันด้วยคุณธรรมอีก ถ้ามีคุณธรรมในหัวใจ เราจะเคารพนบอบ เพราะอะไร เพราะสิ่งนี้ มันเป็นที่ว่าเป็นผู้ปรึกษา ครูบาอาจารย์เป็นที่ปรึกษา เป็นที่ชี้แนะทาง ชี้แนะทางนะ นำ ทางในหัวใจ ถนนหนทางเขาไปกันเขายังหลงทาง เขามีแผนที่ กางแผนที่กันตลอด แล้ว ทางเขาตัดอยู่ทุกวัน

นี่ก็เหมือนกัน ทางของใจ ใจของคน ความคิดจรตนิสัย มันสงสัยกันตลอด มันตัด ไปตลอด มันมืดไปตลอดเห็นใหม่ ผู้ปรึกษาปรึกษาอย่างนี้ ถ้าปรึกษาขึ้นไปเราจะได้ถึงที่ ฟุ้ง มีธรรมเป็นที่พึ่ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานนะ “ภิกษุทั้งหลาย เธออย่าเห็นที่พึ่งใดมีคุณค่าเท่ากับธรรมเลย หาธรรมเป็นที่พึ่งเถิด” ธรรมเห็นใหม่ คุณธรรม ธรรมเป็นที่พึ่ง คุณธรรมของเราในหัวใจ ถ้าเรามีคุณธรรม

โลกจะตื่นตื่น ตื่นไปกับกระแสนาคนไหน เราอยู่กับธรรมของเรา เราจะอยู่ของเราด้วยความไม่ตื่นตื่นไปกับเขา ถึงที่สุดแล้วชีวิตนี้มันต้องดับไป แต่ดับไป ดับดีดับชั่ว

นั่นเป็นเรื่องของโลก ถ้าดับของเรา ดับกิเลสได้ยิ่งประเสริฐใหญ่ ประเสริฐจากการ
ประพฤติปฏิบัติ ประเสริฐจากเรา

ถึงบอกว่าอย่าอนใจนะ อย่าอนใจกับเพศ อย่าอนใจกับวันเวลา เราต้อง
ตื่นตัวตลอดเวลา ตื่นตัวเพื่อเรานะ เรานักรบ โอกาสของเรามีนะ คนที่เขาไม่มีโอกาสเขา
พยายามแสวงหา เรามีโอกาสของเราแล้วตั้งใจของเราะ เอวัง